

Når alle tenker likt, tenker ingen.

OsloMet

Bachelor i Sosialt Arbeid

SOS3910 - Bacheloroppgave

Vår 2023

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning	2
1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling	2
1.2 Førforståelse	2
1.3 Sosialfaglig relevans	3
1.4 Avgrensninger	3
1.5 Begrepsavklaringer	4
1.5.1 Sosialt arbeid	4
1.5.2 Sosionom	5
1.5.3 Innvandrere	5
1.5.4 Kategorisering	5
1.6 Oppgavens videre oppbygning	6
Kapittel 2: Litteratursøk	6
Kapittel 3: Teori	9
3.1 Kritisk tilnærming	9
3.2 Annengjøring	9
3.3 Innvandrere som kategori	10
3.4 Kulturalisering	10
3.5 Post-kolonialisme	11
3.5.1 Orientalisme	12
3.5.2 Vestlig hegemoni	12
3.6 Religionsfrihet og forbud mot diskriminering	13
3.7 Annengjøring på bakgrunn av forskjeller eller forestilt likhet?	13
3.8 Velferdsnasjonalisme	14
Kapittel 4: Drøfting	15
4.1 Kategorisering av innvandrerkvinner	15
4.2 Religion som ikke-legitim begrunnelse	16
4.3 Ambisjonsbegrensninger i en velferdsambisiøs stat	17
4.4 Integrering eller assimilering?	18
4.5 Hvordan kan sosionomer unngå annengjøring?	19
Kapittel 5: Avslutning	20
6.0 Litteraturliste	22
7.0 Vedlegg: Skjema for selvvalgt pensum	28

Kapittel 1: Innledning

Denne bacheloroppgaven handler om hvordan innvandrere i Norge og andre nordiske land annengjøres. Jeg skal drøfte hvordan de kategoriseres på måter som hindrer deres deltakelse på arbeidsmarkedet og i det nasjonale fellesskapet, og utforske hvilken rolle sosionomer har i denne annengjøringen. Problemstillingen er: **Hvordan kan sosionomer bidra til annengjøring av innvandrere?** Gjennom å bruke litteraturstudie som metode vil jeg forsøke å besvare problemstillingen med utgangspunkt i kritisk teori.

1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling

Jeg ble interessert i sosionomers annengjøring av innvandrere da jeg leste en artikkel om kulturkompetanse (Rugkåsa & Ylvisaker, 2019). Kulturkompetanse er et konsept for å gi sosionomer verktøy, slik at de lettere kan jobbe med mennesker med en annen kulturell bakgrunn enn dem selv. Konseptet kan sees på som en del av den kolonialistiske annengjørende diskursen som beskriver 'de andre' (Rugkåsa & Ylvisaker, 2019, s. 241). Artikkelen er kritisk til kulturkompetanse, og handler om hvordan tilnærmingen er annengjørende. Innenfor denne tilnærmingen blir kultur forstått som noe 'den andre' har (Rugkåsa & Ylvisaker, 2019, s. 242). Da jeg startet på studiet tenkte jeg at jeg skulle hjelpe mennesker med å få et bedre liv. Jeg tenkte ikke at jeg som sosionom kunne annengjøre og undertrykke mennesker hvis jeg handlet i tråd med sosialfaglige verdier og idealer. At slike idealer kan vise seg å være feilaktige var overraskende og interessant. Som sosionomer har vi et ansvar for å bekjempe urimelig forskjellsbehandling av mennesker og sikre en rettferdig fordeling av samfunnets ressurser (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 5). Vi har også et ansvar for å fremme solidaritet og jobbe for bedre levekår for utsatte grupper (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 5). Viktigheten av sosial rettferdighet lå til grunn da jeg utarbeidet problemstillingen min. Jeg tror et slikt perspektiv kan hjelpe meg å se hva som utgjør rettferdig eller urettferdig arbeid med innvandrere.

1.2 Førforståelse

Førforståelse er noe alle har som er unik for dem. Førforståelse er en persons måte å forstå og tolke ting på. Den er preget av tidligere erfaringer og faktorer ved ens bakgrunn (Bergheim et al., 2018, s. 34). Min førforståelse vil prege denne oppgaven i valg av tema og problemstilling (Jenssen, 2021, s. 63). Den har også påvirket hvilke teorier jeg har valgt å

bruke, hvordan jeg bruker dem, hvilke funn jeg trekker frem som interessante og hvordan jeg tolker disse ved hjelp av teorien. I forkant av denne oppgaven har jeg derfor forsøkt å bli bevisst min egen førforståelse om temaet (Bergheim, et al., 2018, s. 40). Min førforståelse er i forkant av oppgaven at sosionomer kan annengjøre og undertrykke de menneskene de forsøker å hjelpe. Dette ved å fokusere på hvordan de er annerledes fra dem selv. Jeg tror mange har bestemte oppfatninger av innvandrere og at disse kan påvirke deres arbeid på ubevisste måter.

1.3 Sosialfaglig relevans

Integrering av innvandrere har blitt et sentralt område innenfor sosialt arbeid (Fernandes, 2015, s. 259). Innvandrere har blitt de nye ufortjente fattige i Europa. De blir altså sett på av mange som en gruppe som i mindre grad fortjener hjelp og støtte fra velferdsstaten enn andre grupper (Reeskens & van Oorschot, 2012, s. 121). Jönsson beskriver marginaliserte innvandrere i Sverige som den nye underklassen (2013, s. 161). Dette sier noe om at det er viktig å ivareta innvandreres rettigheter, siden de er mer utsatt for å oppleve rasisme og diskriminering enn andre grupper i samfunnet (Brodtkorb & Rugkåsa, 2015, s. 311). Annengjøring av innvandrere er derfor et viktig tema i dagens samfunn. Sosionomer skal synliggjøre og bekjempe praksiser som er undertrykkende (Brodtkorb & Rugkåsa, 2015, s. 311). Samtidig er sosionomer ofte representanter for samfunnets majoritetsetniske kultur og innehar makt. Derfor er det ekstra viktig at vi er bevisste rundt hvordan vår maktposisjon påvirker vårt arbeid med mennesker. Spesielt de med en annen bakgrunn enn oss (Brodtkorb & Rugkåsa, 2015, s. 311).

1.4 Avgrensninger

Jeg skal ved hjelp av litteratur se på hvordan sosionomer kan bidra til annengjøring av innvandrere i såkalt resettlement Social Work. Dette er sosialt arbeid rettet mot nyankomne innvandrere og dreier seg om hvordan man kan integrere de best mulig i samfunnet. I Norge skjer dette gjennom introduksjonsprogrammet i NAV (Fernandes, 2015, s. 246). Oppgavens fokus er dermed det som skjer på institusjonelt nivå. Jeg skal se på hvordan sosionomer kan annengjøre innvandrere i sitt arbeid på NAV, hvor de er satt til å implementere sosialpolitiske mål og retningslinjer. Mange opplever flere dilemmaer som sosionom på NAV, som for eksempel tidspress og begrensede ressurser (Solstad, 2017, s. 331). Det kan

diskuteres hvorvidt det sosiale arbeidet i NAV i det hele tatt er forenlig med sosialt arbeidsverdier. Arbeidet på NAV er karakterisert av en standardisert arbeidsmåte som kan få negative konsekvenser for brukerne. Standardisering gir for eksempel mindre rom for individuell tilpasning (Solstad, 2017, s. 353-354). Som ansatt på NAV er man satt til å dele ut offentlige ressurser ut fra individers rettigheter, eller etter skjønnsbasert vurdering. En skjønnsbasert vurdering tas med utgangspunkt i fagkunnskap, eksisterende lovverk og andre retningslinjer. Med et slikt utgangspunkt tar den NAV-ansatte en vurdering i henhold til den enkeltes unike situasjon (Solstad, 2017, s. 334-335). Selv om mye av arbeidet i NAV er standardisert, og man må følge visse retningslinjer, tar den enkelte ansatte avgjørelser som direkte påvirker brukeres liv.

Nav er statens organisering for å hjelpe de som trenger bistand til å komme inn på arbeidsmarkedet (Solstad, 2017, s. 344). Arbeidslinja er et sentralt politisk mål i den norske velferdsstaten og handler om å få alle i arbeid (Rugkåsa, 2012, s.51). Arbeidslinja kan ifølge Rugkåsa bidra til å opprettholde sosiale og økonomiske ulikheter. En konsekvens av tekningen i arbeidslinja er at lønnsforskjeller oppfattes som rettferdige. Dette kan bidra til å opprettholde sosioøkonomiske forskjeller mellom ulike samfunnsgrupper (2012, s. 50). Arbeidslinja's intensjon er at arbeid for alle skal gi grunnlag for likhet (Rugkåsa, 2012, s. 49). En konsekvens av dette er at arbeidslinjas målsetting bidrar til å kontrollere sosiale og kulturelle forskjeller. Dette er fordi at man ofte må tilpasse seg visse normer for å komme inn på arbeidsmarkedet (Rugkåsa, 2012, s. 51).

1.5 Begrepsavklaringer

1.5.1 Sosialt arbeid

Sosialt arbeid er en akademisk disiplin, et fag og en profesjon, som ønsker å avhjelpe problemer som kan oppstå mellom individ eller grupper, og samfunnet rundt. Sosionomer skal se «personen i situasjonen». Det kan kalles for et endringsarbeid da det ofte handler om at enkeltmennesker skal endre seg i en bestemt retning. Sosionomer jobber på individ- og gruppenivå, men også på samfunnsnivå (Berg et al., 2015, s. 19). Vi skal arbeide etter prinsipper som sosial rettferdighet og fremme myndiggjøring og frigjøring av mennesker (IFSW, 2014, sitert i Berg et al., 2015, s. 21). Det sistnevnte er spesielt viktig for meg å fremheve i denne oppgaven.

1.5.2 Sosionom

I denne oppgaven vil jeg bruke betegnelsen sosionom og ikke sosialarbeider fordi det er denne betegnelsen som anvendes i det yrkesetiske grunnlagsdokumentet. I den utvalgte litteraturen brukes ord som grasrotbyråkrat, bakkebyråkrat og andre betegnelser. Grunnen til at jeg likevel hovedsakelig bruker sosionom er fordi min oppgave handler om sosialt arbeid, og hvordan sosionomer jobber med mennesker med innvandrerbakgrunn.

1.5.3 Innvandrere

I denne oppgaven bruker jeg betegnelsen innvandrere og ikke etnisk minoritet. Dette er fordi jeg ikke snakker om urfolk eller andre nasjonale minoriteter som er født og oppvokst i Norge (Fernandes & Rugkåsa, 2023, s. 37). Oppgaven handler heller ikke om innvandrere fra land i vesten eller arbeidsinnvandrere. Jeg tar altså utgangspunkt i de menneskene som introduksjonsprogrammet retter seg mot. Dette er de i aldersgruppen 18-55 år som regnes som asylsøker eller innvandrere etter integreringsloven § 2a og 2b (2020), (Arbeids- og inkluderings departementet, 2021). Det som er viktig i oppgaven er de menneskene som innvandrere til Norge, som står uten nettverk og jobb, og som dermed er omfattet og kanskje avhengig av velferdstjenester og ordninger for å klare seg her i Norge. Jeg kommer på bakgrunn av oppgavens omfang og for enkelhetens skyld bruke begrepet innvandrere. Å bruke begrepet ikke-vestlig innvandrere i oppgaven ville vært annengjørende ved at det deler opp i de binære motsetningene ikke-vestlig og vestlig (Vuori, 2009, s. 207). Dette ønsker jeg ikke å gjøre da det ville vært paradoksalt. Likevel kan det å bruke betegnelsen innvandrere også bidra til annengjøring ved at det er en upresis betegnelse på mange mennesker som ikke nødvendigvis har så mye til felles (Mulinari et al., 2009, s. 5). De jeg henviser til når jeg bruker dette begrepet har likevel til felles at de har kommet til Norge fra fattige land utenfor vesten, skal integreres i det norske fellesskapet, og har en annen etnisk, kulturell og religiøs bakgrunn som skiller seg fra majoritetsbefolkningen i Norge.

1.5.4 Kategorisering

Kategorisering er et sentralt begrep i denne oppgaven da annengjøring innebærer at de med definisjonsmakt kategoriserer andre inn i mindreverdige grupper som det knyttes visse ideer til (Schwalbe et al., 2000, s. 422). Kategoriseringsprosesser er ofte forenklede (Rugkåsa, 2012, s. 86). Sosiale og kulturelle kategorier bidrar til å skape en bestemt sosial orden og kan

få konsekvenser for de kategoriserte når det gir grunnlag for handling (Rugkåsa, 2012, s. 22-23). Det kan påvirke mennesker ved at de selv begynner å se seg selv som en del av gruppen de er kategorisert inn i. De kan miste sin subjektivitet ved at de blir sett på som en representasjon for en kategori (Rugkåsa, 2012, s. 155-156). 'De andre' og 'vi' er begge kategorier (Rugkåsa, 2012, s. 90).

1.6 Oppgavens videre oppbygning

Videre i oppgaven vil jeg skrive om litteratursøket jeg har gjennomført. Deretter presenterer jeg sentral teori, og drøfter funn i lys av denne teorien og med utgangspunkt i problemstillingen. Avslutningsvis skal jeg skrive om hva jeg har funnet, svakheter ved oppgaven og hvilke tanker jeg sitter igjen med.

Kapittel 2: Litteratursøk

Jeg har tatt i bruk litteraturstudie som metode i denne oppgaven. En litteraturstudie innebærer at man henter data fra eksisterende kunnskap på feltet (Dalland, 2020, s. 199). I en slik oppgave gjør man et søk etter litteratur som er relevant til problemstillingen. For å gjøre dette har jeg funnet ut at det overordnede temaet for oppgaven er sosialt arbeid med innvandrere innenfor NAV (Dalland, 2020, s. 144). Siden dette er en litterær oppgave vil jeg videre skrive om hvordan jeg har funnet frem til kildene brukt i denne oppgaven (Dalland, 2020, s. 194). Ulempen ved å bruke litteraturstudie som metode er at man ikke har hentet inn data selv. Da kan det bli en utfordring at man kanskje bruker dataen med en annen hensikt enn det som opprinnelig var ment (Jacobsen, 2010, s. 108). En annen ulempe er at man ikke har tilgang til rå-data, som også påvirker hvordan man tolker dataen (Jacobsen, 2010, s. 109). Det er også mer usikkerhet knyttet til hvorvidt man kan stole på de kildene man har valgt (Jacobsen, 2010, s. 111). Derfor har jeg i denne oppgaven forsøkt å være kritisk til kildene for å sikre påliteligheten i den grad det er mulig.

Jeg fant litteratur via litteratursøk i ulike databaser, men også ved å ta i bruk snøballmetoden. Hvorvidt artiklene er fagfellevurdert, publiseringstidspunkt og forfatterens bakgrunn, har vært viktig for meg når jeg har vurdert hvorvidt de skal inkluderes i studien (Dalland, 2020, s. 154-155). Det har også vært viktig å se på hva slags kvalitativ empiri de har samlet og hvordan. Videre la jeg vekt på tematikk, tilknytning til sosialt arbeid og hvorvidt artiklene belyser relasjonen mellom sosionom og bruker, da jeg valgte litteratur. Dette er

fordi det er slik litteratur som kan hjelpe meg å belyse problemstillingen min (Dalland, 2020, s. 153). Jeg søkte både på norsk og engelsk for å kunne velge mellom flere relevante artikler med høyt faglig nivå (Dalland, 2020, s. 148-150).

Alle artiklene jeg har valgt er fagfelleverderte. Det vil si at artiklene er vitenskapelig vurdert av fagfeller, og dermed faglig kvalitetssikret i større grad enn annen litteratur (Dalland, 2020, s. 145). Jeg ønsket artikler og bøker skrevet av anerkjente forfattere, og med empiri som kan knyttes annengjøring. Jeg valgte også kun artikler basert på kvalitativ empiri. Kvalitative metoder i motsetning til kvantitative, ønsker å forstå et fenomen. Det gir kunnskap om hvordan mennesker erfarer og tolker verden de lever i. Kvalitative studier får i større grad frem kompleksiteten av fenomener enn kvantitative. Likevel er de bare en representasjon av virkeligheten (Leseth & Tellmann, 2018, s. 66). Med kvantitative studier samler man inn tall som kan brukes til å generalisere (Fekjær, 2016, s. 14-15). Slike tallbaserte studier var ikke relevant for min oppgave da jeg ønsket å skrive om innvandreres erfaringer med NAV. Jeg søkte etter artikler og bøker publisert etter 2010, eller som presenterte sentral teori. Jeg søkte i utgangspunktet etter studier fra Norge, men siden jeg fant to interessante artikler fra Sverige valgte jeg å ta med disse. Den svenske og den norske konteksten er ulike som beskrevet i artikkelen til Fernandes (2015). Likevel er landene like nok til at det er interessant å ha med disse i litteraturstudiet, og fordi jeg ikke fant så mange studier om Norge som kunne knyttes til annengjøring.

For å finne relevant litteratur har jeg brukt snøballmetoden på to kilder. Snøballmetoden er når man finner litteratur i litteraturlisten til aktuelle bøker og artikler (Dalland, 2020, s. 151). Den første kilden er en doktoravhandling publisert i 2021. Den er skrevet av Ariana Guilherme Fernandes som er førsteamanuensis på fakultet for samfunnsvitenskap her på OsloMet. Jeg leste denne, og gjorde snøballmetoden ved at jeg gikk inn på de kildene som ble presentert på steder i teksten hvor temaet trakk seg mot annengjøring. Denne doktoravhandlingen ble jeg kjent med da Fernandes snakket om den i en forelesning. I doktoravhandlingen fant jeg en relevant bok skrevet av Marianne Rugkåsa fra 2012. Rugkåsa har en doktorgrad i sosialantropologi, og er også en av mine forelesere her på OsloMet. Videre valgte jeg å inkludere Fernandes sin artikkel fra 2015 som er en del av avhandlingens empiri. Denne er basert på en komparativ studie av sosialpolitiske dokumenter fra Norge, Sverige og Danmark.

Den andre kilden jeg gjorde snøballmetoden på er en pensumartikkel om annengjøring publisert i 2019 av Carolina Ohls, som er førstelektor og internasjonal koordinator på fakultetet i sosialfag på VID. I denne artikkelen henviser forfatteren til Barzoo Eliassi sin artikkel fra 2015, som også er referert til i annen relevant litteratur. Eliassi har en doktorgrad i sosialt arbeid og er førsteamanuensis på Linnéuniversitetet i Sverige. Ohls henviser også til Jönsson sin artikkel fra 2013. Jessica Jönsson har doktorgrad i sosialt arbeid og er førstelektor på Örebro universitetet. Dette er to artikler som jeg ser på som relevant for oppgaven til tross for at de handler om Sverige, fordi de skriver om annengjøring og kulturalisering. Jeg fant også en artikkel av Krumer-Nevo & Sidi som handler om annengjøring (2012). De henviser til Schwalbe et al. når de definerer annengjøring (2000). Etter å ha lest denne artikkelen og funnet den relevant, ble den en del av mitt selvvalgte pensum.

Jeg har også gjennomført et litteratursøk i Oria for å finne litteratur. Jeg søkte blant annet med ord som: Innvandrere, annengjør, sosionom og sosialt arbeid. Jeg søkte med mange ord, trunkering, synonymer og kombinasjoner. Jeg avgrenset søket til tidsperioden 2010-nåtid. Jeg søkte på norsk og engelsk, og avgrenset søket til artikler og bøker. Til tross for tidsbegrensningen kom det opp en bok fra 2009 som jeg anser som relevant. Boken er redigert og delvis skrevet av Suvi Keskinen, Salla Tuori, Sara Irni & Diana Mulinari. Disse kvinnene er alle anerkjente innenfor sitt fagfelt og boken er relevant da den diskuterer annengjøring av innvandrere i nordiske land og postkolonialisme.

Gjennom et litteratursøk i Idunn fant jeg en relevant artikkel av Ragnhild Laird Iversen fra 2020. Iversen er stipendiat på universitetet i Sørøst-Norge, forsker på religion i barnehage, og underviser i barnehage- og grunnskoleutdanningen. Artikkelen til Iversen referer til en annen artikkel av Jon Horgen Friberg og Olav Elgvin fra 2016. Siden Iversen henviste til denne artikkelen, leste jeg den og bestemte meg for å inkludere denne i analysen. Jon Horgen Friberg har en doktorgrad i sosiologi fra universitetet i Oslo og er forsker i FAFO. Olav Elgvin er postdoktor på Universitetet i Bergen og har tidligere vært forsker i FAFO. I søket på Idunn fant jeg også en relevant artikkel av May-Linda Magnussen fra 2020. Magnussen er førsteamanuensis på universitetet i Agder og har en doktorgrad i sosiologi fra Universitetet i Oslo. På bakgrunn av oppgavens omfang har jeg valgt å hovedsakelig forholde meg til sekundærkilder som presenterer sentral teori og applikerer det på den nordiske og/eller norske konteksten.

Kapittel 3: Teori

3.1 Kritisk tilnærming

Denne oppgaven har en kritisk tilnærming. Kritisk teori har som mål å avdekke makt og undertrykkelse i samfunnsstrukturer (Hansen, 2017, s. 80). Kritisk teori er normativ da den ønsker å oppnå sosial rettferdighet. I kritisk teori er fremmedgjøring sentralt (Jenssen, 2021, s. 160). Dette er også sentralt i teori om annengjøring, da annengjøring kan produsere fremmedgjøring av 'de andre' (Krumer-nevo & Sidi, 2012, s. 300). Kategorier er sosiale konstruksjoner. Oppgaven er derfor også sosialkonstruktivistisk inspirert fordi jeg ser på hvordan vi i Norge konstruerer 'de andre' gjennom kategorisering. Sosialkonstruktivisme er en generell vitenskapelig tenkemåte som kan forklare hvorfor noe oppfattes normalt i et samfunn og som avvik i et annet (Tøssebro & Berg, 2015, s. 240-241). Hva som anses som normalt og ikke, er sentralt innenfor teori om annengjøring.

Teori er de brillene man bruker når man ser på funnene sine (Dalland, 2020, s. 197).

Kritisk teori er opptatt av hvordan ideologier er med på å skjule urettferdighet (Jenssen, 2021, s. 160). Det angår i større grad enn andre tilnærminger sosialt arbeids identitet (Jenssen, 2021, s. 153). Annengjøring og postkolonialisme angår sosialt arbeids identitet ved å kritisk se på hvordan sosialt arbeid baserer seg på et koloniale tankegods. Det er vanskelig å komme seg ut av en annengjørende tenkemåte fordi den er så grunnleggende forankret i sosialt arbeid. Det er et faglig paradoks at vi kategoriserer 'de andre' som målgrupper for våre intervensjoner, samtidig som vi skal bekjempe annengjørende mekanismer (Matthies, 2013, sitert i Eliassi, 2015, s. 557-558). Sosialt arbeid handler om å avhjelpe sosiale problemer som kan knyttes til annenhet, og mange sosionomer jobber på institusjoner som skal håndtere avvik (Julkunen & Rauhala, 2013, s. 106). Hvordan kan vi da egentlig komme oss ut av en slik dominerende tenkemåte? Bevisstgjøring kan brukes til å komme seg ut av dominerende maktforhold (Jenssen, 2021, s. 164). Dette kommer jeg tilbake til senere.

3.2 Annengjøring

Annengjøring er noe som bidrar til å opprettholde strukturell ulikhet. Det beskrives av Schwalbe et al. som en prosess hvor en gruppe med definisjonsmakt kategoriserer en annen underordnet gruppe til eksistens og knytter visse ideer til dem (2000, s. 422-423). Artikkelen presenterer tre former for annengjøring: 1. Undertrykkende annengjøring hvor 'de andre' sin forskjellighet blir sett på som mangler ved dem; 2. De som har makt og rikdom lager seg en

kraftfull identitet som bidrar til å opprettholde ulikhet; 3. Defensiv annengjøring, som innebærer at et medlem av den underordnede gruppen forsøker å bli med i gruppen med mer makt, og ved at de tar avstand fra sin egen gruppe, bekrefter de negative stereotyper om gruppen, og bidrar dermed til å forsterke den eksisterende annengjøringen (Schwalbe et al., 2000, s. 422-425).

3.3 Innvandrere som kategori

Kategorier forenkler slik at forskjeller mellom kategorier blir fremhevet og forskjeller innad i kategorier blir nedtonet. Vi kategoriserer innvandrere som forskjellige fra oss samtidig som vi kategoriserer 'oss' nordmenn som like. Dette gjør at vi ikke ser de likhetene som finnes mellom 'oss', og de som kategoriseres inn i gruppen innvandrere. Vi ser også i mindre grad forskjellene mellom 'oss' nordmenn. Ulike kategorier har ulike medlemskapskriterier. Dette kommer jeg tilbake til i drøftedelen. Kategorier er sosialt konstruerte, men ofte tatt for gitt og brukt ubevisst (Johannessen et al., 2018, s. 126-127).

3.4 Kulturalisering

I artikkelen til Ylvisaker & Rugkåsa brukes kulturalisering og annengjøring om hverandre (2019, s. 244). Grunnen til at jeg her bruker annengjøring er fordi jeg ikke kun snakker om annengjøring på bakgrunn av kultur, men også på bakgrunn av religion, etnisitet og språk. Kulturalisering innebærer å forklare og fortolke noe med eller som kultur istedenfor å se på andre forklaringer og fortolkninger (Fernandes & Rugkåsa, 2023, s. 32). Kulturalisering kan forsterke annengjøring (Rugkåsa et al., 2017, s. 129). Innenfor kulturkompetansediskursen blir kulturer beskrevet adskilt fra og i opposisjon til hverandre og «man konstruerer en hierarkisk forskjellighet mellom ulike kulturer». Dette kan kobles til en postkolonial tankegang. Å fokusere på kultur kan bidra til at man ikke ser diskriminerende og annengjørende mekanismer på strukturnivå (Rugkåsa et al., 2017, s. 128-129). Å se på innvandrere som de 'kulturelle andre' kan forklare hvorfor sosionomer tenker at de trenger kulturkompetanse for å hjelpe de (Rugkåsa & Ylvisaker, 2019, s. 244). Kulturkompetanse er annengjørende fordi det viderefører en binær oppdeling av 'oss' og 'dem' (Eliassi, 2015, s. 569).

3.5 Post-kolonialisme

Annengjøring kan sies å være et resultat av kolonitiden og den orientalistiske virkelighetsforståelsen (Fernandes & Rugkåsa, 2023, s. 48). Det europeiske perspektivet på 'oss' og 'dem' kan spores helt tilbake til opplysningstiden (Vuorela, 2009, s. 47). I postkolonialismen er man kritisk mot en binær tenkning som annengjør, samtidig som man risikere å opprettholde slike oppdelinger (Fernandes & Rugkåsa, 2023, s. 58-59).

Postkolonialisme er en kritisk teori fordi den analyserer og kritiserer globale maktforhold. Postkolonialistiske perspektiver ser på hvordan dagens samfunn fortsatt er preget av kolonialisme. Mye av den sosiale urettferdigheten vi ser i dag kan sees på som et resultat av kolonitiden (Fernandes & Rugkåsa, 2023, s. 58). Kolonitiden er en historisk periode hvor stater og politiske grupper okkuperte og tok over andres territorier som de utnyttet og dominerte over. Slavehandel var en sentral del av dette. Kolonimaktene tjente mye på slik utnyttelse og som konsekvens ødela de for og hindret utviklingen til de koloniserte.

Kolonialisme ble legitimert av idéen om den Europeiske virkelighetsforståelsens overlegenhet. Mens denne ble idealisert og sett på som sannhet ble de koloniserte kategorisert som underlegne med mindreverdige kulturer og 'raser'. De nordiske landene profitterte økonomisk på kolonitiden og bidro i koloniseringen blant annet ved å misjonere (Fernandes & Rugkåsa, 2023, s. 41-43). Gullestad skriver om hvordan Norges rolle i misjoneringen fungerte som en kilde til kunnskap om 'de andre' (2002, s. 292). I Norge har vi systematisk lært gjennom tiden at 'de andre', som oftest mennesker fra land i Asia og Afrika, er mindreverdige på bestemte måter, og vi tror at det er best for 'dem' å bli som 'oss' (Gullestad, 2002, s. 293-294).

I Norge trodde man lenge at vi hadde en uskyldig utsiderrolle fordi vi ikke hadde egne kolonier, men vi bidro fortsatt på andre måter. De nordiske landene sin skyldighet i kolonitiden dreier seg om at de aksepterte og bidro til å spre det koloniale tankegodset (Vuorela, 2009, s. 21). Derfor er postkolonialisme et relevant og interessant perspektiv selv i Norge (Mulinari et al., 2009, s. 2). Internasjonal migrasjon er et produkt av kolonialisme (Rugkåsa, 2012, s. 24). Dette understreker viktigheten av å bruke postkolonialisme og dekolonisering som perspektiver når man undersøker annengjøring av innvandrere i Norge, da innvandring kan knyttes til kolonitiden og dens ettervirkninger. Det er fruktbart å se på hvordan postkoloniale diskurser marginaliserer og ekskluderer 'de andre' i dagens velferdsstater (Mulinari et al., 2009, s. 5).

3.5.1 Orientalisme

Orientalismen legitimerte koloniseringen av land i visse deler av verden. Orientalisme er en virkelighetsforståelse som deler verden inn i orienten, land øst for Europa, og oksidenten som er vesten. Oksidentens beskrivelse av orienten er det autoriserte synet på orienten. Dette synet umyndiggjør, reduserer og mystifiserer de som lever i orienten (Said, 1978 henvist til i Fernandes & Rugkåsa, 2023, s. 47-48). Denne tankegangen har også blitt internalisert av mennesker som lever i orienten. Said er kritisert for å forsterke idéene om 'oss' og 'de andre' istedenfor å avskaffe dikotomien (Fernandes & Rugkåsa, 2023, s. 47-49). 'Vi' og 'de' andre er en dikotomi (Rugkåsa, 2012, s. 25). Orientalismen beskriver godt den formen for annengjøring som jeg tar utgangspunkt i her, og er en av grunnene til at jeg har valgt å fokusere min oppgave på innvandrere fra land utenfor vesten. Ved at strukturer, lover og forestillinger som ble skapt i kolonitiden fortsatt gjelder i dag, bidrar kolonialisme til å opprettholde sosial ulikhet og urettferdige maktrelasjoner. Dekolonisering har som mål å bryte ned disse koloniale strukturene (Fernandes & Rugkåsa, 2023, s. 59). I forhold til sosialt arbeid ser vi post-kolonialisme i den globale hegemonien til vestlig sosialt arbeid. Sosialt arbeid ble formet i en kontekst av kolonialisme noe som har påvirket, og som fortsatt påvirker kunnskapsproduksjonen innenfor faget i dag (Tyrkkö, 2011, s. 34). Vi ser i denne oppgaven at 'de andre' i Norge kan sies å være innvandrere fra fattige land utenfor vesten, slik som i orientalismen. Dette ser vi også i teori om deservingsness hvor empiri fra Europa har vist at innvandrere kan sies å være de nye ufortjente fattige (Reeskens & van Oorschot, 2012, s. 122).

3.5.2 Vestlig hegemoni

Hegemoni er det som anses som universell kunnskap til enhver tid (Vuorela, 2009, s. 31). Det er den dominerende logikken som staten og grupper med makt definerer og som får samfunnsmessig legitimitet. Vestlig hegemoni representerer den dominerende posisjonen til en neoliberalistisk kapitalistisk tankegang (Kamali & Jönsson, 2019, s. 295).

Neoliberalisme er den dominerende ideologien i vesten i dag og har hatt store effekter globalt (Kamali & Jönsson, 2018, s. 3). Neoliberalisme handler om et fritt marked, fri handel, sterke private rettigheter og at statens styring holdes på et minimum (Harvey, 2005 i Kamali & Jönsson, 2018, s. 2). En stat påvirket av neoliberalisme styrer landet ut fra markedsverdier

som konkurranse, effektivitet og økonomisk fortjeneste (Kamali & Jönsson, 2018, s. 2). At mange velferdsstater har blitt mer fokusert på å få mennesker inn i arbeid er et direkte resultat av neoliberalisme. Det har også bidratt til større ulikheter blant befolkningen (Kamali & Jönsson, 2018, s. 4). De som aksepterer den neoliberalistiske ideologien blir belønnet, mens de som motsetter seg den straffes. Den kulturelle hegemonien til kapitalistiske vestlige land bidrar til å opprettholde urettferdige globale maktforhold (Kamali & Jönsson, 2019, s. 296). Ved at vestlige kulturelle verdier og praksiser universaliseres, blir det «ikke-vestlige» oppfattet og behandlet som ugyldig (Ewing, 2008, referert til i Rugkåsa, 2012, s. 151).

3.6 Religionsfrihet og forbud mot diskriminering

I Norge har alle rett til fri religionsutøvelse, og alle tro- og livssynssamfunn skal bli støttet på lik linje (Grunnloven, 1814, § 16). Alle har rett til å gi uttrykk for sin religion ved tilbedelse, undervisning, praksis og etterlevelse (menneskerettsloven, 1999, Art. 9). Det er forbudt å diskriminere på bakgrunn av kjønn, etnisitet og religion jamfør § 6, og det er forbudt å forskjellsbehandle jamfør §§ 7 og 8 (Likestillings- og diskrimineringsloven, 2017). Hvis man ser disse lovtekstene i sammenheng med det yrkesetiske grunnlagsdokumentet for sosionomer, blir det tydelig at religionsfrihet står sterkt i Norge.

3.7 Annengjøring på bakgrunn av forskjeller eller forestilt likhet?

Noe som kan forsterke annengjøring av innvandrere i Norge er det Gullestad kaller for forestilt likhet. Hun skriver om at vi i Norge trenger å føle oss like for å føle at vi er like mye verdt. Forestilt likhet er ifølge henne et norsk ideal, og konsekvensen er at vi forlanger at innvandrere skal bli mest mulig like som oss for å bli sett på som en del av fellesskapet. Denne forestilte likheten trenger en 'annen' som står på utsiden for å bli bekreftet. Fordi vi i Norge er opptatt av slektskap og kulturell likhet eksisterer det et usynlig gjerde som holder innvandrere utenfor (Gullestad, 2002, s. 59). Fordi de som innvandrer til Norge ikke har like kollektive minner som oss kan deres tilstedeværelse svekke en følelse av solidaritet (Chambon, 2013, s. 126). Økt innvandring kan føre til at vi blir mer bevisste rundt vår egen etnisitet og religion, og øke behovet vi har for å differensiere mellom 'de andre' og 'oss' (Julkunen & Rauhala, 2013, s. 109). Annengjøring basert på kulturell bakgrunn kan legitimere diskriminerende og rasistiske handlinger (Rugkåsa & Ylvisaker, 2019, s. 244). Jönsson

diskuterer i sin artikkel hvordan et fokus på annerledeshet er problematisk ved at man kan ende opp med å kulturalisere innvandreres problemer. Hun skriver om hvordan det kan gjøre at vi ikke ser strukturelle urettferdigheter (2013, s. 165). Dermed kan man annengjøre både basert på forestilt likhet blant den majoritetsetniske befolkningen, og basert på forskjeller hos 'de andre'. Dette sammen kan utgjøre den annengjøringen vi ser av innvandrere i dag. Forskjeller kan skape grunnlag for kategorisering, og disse forskjellene kan oppfattes som avvik. Avvik er ofte sett på som noe negativt. Det finnes ulike oppfatninger av hva som er normalt og hva som er avvik i alle samfunn (Thomas Hylland Eriksen, 2006 sitert i Tøssebro & Berg, 2015, s. 227). Derfor er det i sosialt arbeid viktig å ha et reflektert forhold til hvordan det som oppfattes som sosiale problemer endrer seg med tiden fordi at det er stigma knyttet til de grupper som oppfattes av samfunnet som å ha sosiale problemer (Tøssebro & Berg, 2015, s. 241). NAV er en institusjon som er skapt for å håndtere sosiale problemer og det som er 'unormalt' (Rugkåsa, 2012, s. 22).

3.8 Velferdsnasjonalisme

Velferdsstaten har et ansvar for å sikre integrering av alle individer og grupper i det norske samfunnet. En slik sosial integrasjon handler om deltakelse på viktige samfunnsområder som for eksempel i arbeidslivet (Halvorsen et al., 2019, s. 71). Integrering kom på banen i Norge som et alternativ til den problematiske assimileringen. Integrering blir sett på som en mellomting mellom assimilering og multikulturalisme (Alseth, 2018, s. 47). Assimilering er når man inkluderer minoriteter i samfunnet forutsatt at de tilpasser seg og blir mest mulig like majoritetsbefolkningen. Dette er undertrykkende (Fernandes, 2021, s. 13-14).

Måten vi integrerer innvandrere i dag er gjennom introduksjonsprogrammet (Alseth, 2018, s. 48). I sosialpolitiske dokumenter er suksessfull integrering definert som at så mange innvandrere som mulig deltar i arbeidsmarkedet. Det står også at innvandrere må tilpasse seg Norges kulturelle verdier. Dette understøtter ideen om velferdsnasjonalisme.

Velferdsnasjonalisme sier at en delt nasjonal identitet er en forutsetning for den solidariteten som støtter opp under velferdsstaten (Alseth, 2018, s. 48-49). Om en person anses å være integrert kommer an på i hvilken grad de tilpasser seg grunnleggende normer og verdier i et samfunn, og de som skiller seg mest fra den norske majoriteten er spesielt utsatt for å bli kategorisert inn i integrerende og kulturaliserende prosesser (Rugkåsa & Ylvisaker, 2019, s. 240). Diskurser om nasjonalisme og tilhørighet kan føre til marginalisering

og ekskludering av de som blir annengjort (Mulinari et al., 2009, s. 5). Marginalisering er det motsatte av integrering. Marginalisering er når man er på grensen mellom å være inkludert og ekskludert (Halvorsen et al., 2019, s. 71). Innvandrere som ikke tilpasser seg norske verdier, risikerer å bli marginalisert. Sosionomer som jobber i NAV, har en sentral rolle i å integrere innvandrere. Innenfor en integreringsdiskurs preget av velferdsnasjonalisme kan vi sosionomer derfor risikere å marginalisere innvandrere.

Kapittel 4: Drøfting

4.1 Kategorisering av innvandrerkvinner

I boken *complying with colonialism* skriver mange av forfatterne om en negativ kategorisering av innvandrerkvinner i Norge, Danmark, Sverige og Finland (Mulinari et al., 2009). Vi ser at de samme kategoriene går igjen i mye av litteraturen. De er negative og annengjørende. Tuori skriver om et feltarbeid hun gjorde på et arbeidskvalifiseringstiltak for innvandrerkvinner i Finland. Hun fant at diskurser om innvandrerfamilier er sterke, og at mange enten tror at familien til innvandrerkvinner ikke er til stede, eller at de er patriarkalske og undertrykkende (2009, s. 164). I en studie av et svensk program for innvandrerkvinner fant Yang også at innvandrerkvinner kategoriseres som ikke progressive, tradisjonelle og med en baklengs tankegang (2009, s. 245). Eliassi skriver også om hvordan integrasjon i Sverige baserer seg på en tanke om at innvandrerne trenger å utvikle seg fra deres 'baklengse' kultur, til å adaptere vestlige verdier. De verdiene som trekkes frem som vestlige er demokrati, opplysning, modernitet og kjønnslikestilling. Han skriver også at vi i vesten tenker at vi skal redde undertrykte innvandrerkvinner fra deres kultur, menn og familier (2015, s. 557). I «*Jeg er klar til å bidra*» ser vi hvordan bakkebyråkratene Faiza møter både stakkarsliggjør og mistenkeliggjør henne (Magnussen, 2020, s. 72). I *likhetens dilemma* ser vi hvordan de blir kategorisert som ukvalifiserte for arbeidslivet og som barn som skal læres opp (Rugkåsa, 2012, s. 92). Selv om kvinnene ble anerkjent som enkeltindivider, ble de på mange måter behandlet som representanter for en kategori (Rugkåsa, 2012, s. 156). Rugkåsa skriver om hvordan muslimske kvinner blir sett på som ofre og muslimske menn som undertrykkere (2012, s. 107). Rugkåsa skriver om diskusjoner om klesdrakt på et arbeidskvalifiserende tiltak for innvandrerkvinner. Hun skriver om hvordan deres klesdrakt her i Norge blir et symbol for hierarki, tradisjon og religion. 'Vi' tenker derfor at klærne 'deres' truer våre norske verdier (Rugkåsa, 2012, s. 105-106). På bakgrunn av den negative

kategoriseringen ville man derfor transformere kvinnene fra uselvstendige til selvstendige, fra undertrykte til frie, og fra tradisjonelle til moderne (Rugkåsa, 2012, s. 139). Som Rugkåsa skriver er det paradoksalt at grasrotbyråkrater, i et land hvor selvbestemmelse og selvstendighet står sterkt, skal bestemme hvordan voksne kvinner kler seg (2012, s. 154). Dette er et godt eksempel på hvordan vi annengjør og undertrykker i tro om at vi frigjør. Religionsfrihet kunne ha blitt trukket fram her som viktig av de ansatte i tiltaket, men det ble det ikke. Det kan virke som vi i Norge er så opptatt av likestilling mellom kjønnene at vi overser hvordan vi faktisk annengjør og diskriminerer på bakgrunn av religion og etnisitet. Kanskje skjer dette når vi forsøker å beskytte likestillingsidealet vårt fra andre kulturer og religioner, i en tro om at de utgjør en trussel for den (Yang, 2009, s. 253). Vi ser på 'de andres' annerledeshet som noe negativt. Konsekvensene er at vi annengjør og undertrykker de, når vi egentlig forsøker å 'frigjøre' dem. Det som er påfallende, er at vi ikke spør oss selv om de behøver å bli frigjort. Hva deres behov er blir ikke vektlagt. I neste avsnitt ser man nettopp dette.

4.2 Religion som ikke-legitim begrunnelse

Iversen fant i sin studie på NAV at de ansatte tolket regelverket svært ulikt, noe som fikk konsekvenser for brukerne (2020, s. 106). De avgjorde hvorvidt det var legitimt at brukere brukte religion som begrunnelse for å ikke takke ja til visse jobber (Iversen, 2020, s. 105). Hvorvidt de ansatte var utdannet som sosionomer eller ikke, kommer ikke ut fra studien, men mange sosionomer jobber i NAV (Solstad, 2017, s. 332). Flere ansatte lot sitt private syn spille inn, samtidig som mange vektla en god relasjon og forsøkte å gjøre sitt beste innenfor de gitte organisatoriske rammene (Iversen, 2020, s. 109). Det er vanskelig å vite om de NAV-ansatte hadde grunnlag for å anklage brukerne sine for å unnskyld seg fra jobber på grunnlag av religion, men det var dette de gjorde. Noen virket å gå ut fra den troen at brukerne bare brukte religion som unnskyldning når de ikke ønsket en jobb. Ansatte med innvandrerbakgrunn hadde også disse holdningene (Iversen, 2020, s. 108). Jeg tenker at det er fint at man snakket åpent om denne tematikken i saksbehandler-klient forholdet. Samtidig er det viktig å stille seg kritisk til hvorvidt det er vår rolle som sosionomer å være mistenkelige ovenfor våre klienter eller forståelsesfulle. Her vil jeg trekke inn Thomas teoremet som sier at oppfatninger ikke trenger å være sanne for å ha reelle konsekvenser. Det er nok at vi handler i den tro at de er sanne (Johannessen et al., 2018, s. 61). Det virker

som de NAV-ansatte her handlet i den tro at brukerne ikke var oppriktige i sine begrunnelser om at religion var et reelt hinder for å jobbe i visse jobber. Dette fikk direkte økonomiske konsekvenser for brukerne. Religionsfriheten ble sett på av noen ansatte som en hersketeknikk brukerne dro frem for å få igjennom sin vilje (Iversen, 2020, s. 108-109). Religionsfrihet er en lovfestet rettighet som kunne blitt brukt som et argument i skjønnsutøvelsen til brukerens favør. Dette mener jeg kunne bli vektlagt mer av de ansatte. Å forklare noe med kultur har de samme konsekvensene som å forklare noe med religion. Det som er interessant er at vi ser det motsatte i artikkelen til Iversen. De ansatte umuliggjør at religion kan være en legitim årsak, og tar vekk dette som et gyldig argument. Innvandrernes kulturelle bakgrunn og religion blir ikke sett på som seriøse aspekter ved deres identitet, men derimot som noe foranderlig som de kan overtales til å gi opp. I *Likhetens dilemma* blir de minoritetsetniske kvinnenenes kulturelle praksis sett på som ugyldig i offentlige sammenhenger (Rugkåsa, 2012, s. 151).

4.3 Ambisjonsbegrensninger i en velferdsambisiøs stat

Vi ser i Friberg & Elgvin og i Magnussen at innvandrerklientene blir annengjort og undervurdert (2016), (2020). Mange av de som intervjues i Friberg & Elgvin mangler grunnleggende opplæring. Hvis NAV hadde et tilbud om grunnopplæring for nyankomne innvandrere, kunne de fått dette og dermed blitt kvalifiserte for arbeid. Da hadde man sammen med brukeren bestemt om dette var aktuelt, og sett på om de ønsket dette eller ikke. Slik som det er nå, er det ikke lagt opp til at innvandrere skal klare å oppnå en høyere utdanning etter ankomst til Norge, eller at de skal oppnå ansettelse i høyt betalte og ansette stillinger (Magnussen, 2020, s. 71). Språkopplæringen sees på som veldig viktig og som noe positivt av deltakerne. Mange sier de skulle ønske at tilbudet var mer sjenerøst i forhold til tid (Friberg & Elgvin, 2016, s. 272). Dette kunne det vært med tanke på at mange jobber har krav om bestått språktest (Barnehageloven, 2005, § 27). Ved at grunnleggende opplæring er nødvendig i de aller fleste jobber, men ikke tilbys på NAV, fører til at innvandrere får dårligere forutsetninger på arbeidsmarkedet i motsetning til den majoritetsetniske befolkningen. Hva er konsekvensene av dette? De får ikke muligheten til å jobbe i jobber som krever høyere kvalifisering og det forventes at de skal jobbe i lavinntektsyrker. Dette bidrar til at de får en lavere sosioøkonomisk status enn den majoritetsetniske befolkningen og de blir dermed marginalisert. De fortsetter altså å annengjøres selv om de integreres på

arbeidsmarkedet, fordi arbeidsmarkedet er lagdelt. På grunn av tilbudet på NAV får de ikke en reell mulighet til å jobbe i de øvre lagene. Hvis de skal dette, må de trosse deres muligheter og andres forventninger av dem. Disse strukturelle barrierene kan være med på å bidra til at mange ikke kommer inn på arbeidsmarkedet i det hele tatt (Friberg & Elgvin, 2016, s. 263). De blir sendt av NAV i praksisplasser som ofte ikke fører til jobb, og må gå på obligatoriske kurs som ikke gir arbeidsrelevant kvalifisering (Friberg & Elgvin, 2016, s. 278). Mange arbeidsgivere ønsker ikke å ansette dem (Friberg & Elgvin, 2016, s. 263). Dette leder til at de føler seg ydmyket (Friberg & Elgvin, 2016, s. 268). Ønskene og drømmene til innvandrerne blir ikke tatt hensyn til, og mange blir undervurdert hvert steg på veien (Magnussen, 2020, s. 71). Dette kan være et resultat av at det er vanskelig å hjelpe innvandrere inn i arbeid innenfor NAV sine organisatoriske rammer (Friberg & Elgvin, 2016, s. 277). Introduksjonsprogrammet i Norge, Sverige og Danmark kan virke umyndiggjørende innenfor radikal myndiggjøring fordi de ikke tar hensyn til de strukturelle barrierene innvandrerne møter når de skal inn på arbeidsmarkedet (Fernandes, 2015, s. 258).

4.4 Integrering eller assimilering?

Annengjøringen av innvandrere bidrar til å legitimere integreringen av dem. Er ikke innvandrerne like den norske majoritetsbefolkning er de ikke en del av det norske fellesskapet. Norge er i følge Rugkåsa en velferdsambisiøs stat som innebærer at staten i større grad griper inn i menneskers liv og setter krav om normalisering for det som oppfattes som annerledes (2012, s. 181). I Norge vil det å være integrert, i stor grad bety å være lik den majoritetsetniske befolkningen. Dette minner om assimilering (Fernandes, 2021, s. 13). Er man ikke lik, besitter man en annerledeshet som blir sett på som en trussel mot vårt moralske fellesskap (Gullestad, 2002, s. 115). Annengjøring bidrar til å legitimere urettferdig behandling fordi man kategoriserer annerledesheten til 'den andre', enten som en mangel ved de og/eller som en trussel mot 'oss'. 'Den andre' må derfor transformeres til å bli mer lik det som anses som kjennetegn ved den majoritetsetniske befolkningen. Dette gjør grunnlaget for annengjøringen tynnere og blir sett på som bra. Men er det bra å endre noen sin identitet fordi vi antar at den utgjør en trussel? Vi ser i Rugkåsa, 2012, Jönsson, 2013 og Eliassi, 2015 at vi ikke forsøker å utvide vårt perspektiv på hva som er normalt. Derimot annengjør vi de som ikke passer inn i den oppfatningen (Magnussen, 2020, s. 73). Dette skjer her i Norge og gjennomsyrrer den utvalgte litteraturen. 'Den andre' kategoriseres på visse

måter som bidrar til synet på dem som underordnede. Kategoriseringen vi foretar oss av innvandrere har tydelige koblinger til den orientalistiske virkelighetsforståelsen som legitimerer overgripende handlinger i kolonitiden. Annengjøringen av innvandrere i Norge bidrar til å legitimere at vi assimilerer dem. De som ikke vil endre sin identitet risikerer å bli marginalisert. Ved at vi sosionomer arbeider innenfor dette systemet bidrar vi til å opprettholde strukturell ulikhet. Det er det motsatte av hva vi skal gjøre ifølge våre yrkesetiske forpliktelser. Vi iverksetter en umyndiggjørende sosialpolitikk (Fernandes, 2015, 257). Dette gjør det umulig for oss å kjempe imot den, da vi ikke kan gjøre begge deler samtidig. Er det i tråd med sosialt arbeids verdier å endre folk sin identitet? Har vi grunnlag for å si at deres kultur, religion og levemåte er feil? Eller at vår er riktig?

Ifølge Julkunen & Rauhala er det når vi ikke møter 'de andre' at de negative oppfatningene dannes (2013, s. 115). Vi sosionomer har relasjoner med 'de andre' som i denne oppgaven er innvandrere. De oppfatningene vi danner kan derfor være mer nyanserte enn oppfatningene til de som ikke møter 'de andre'. Siden det er vi som møter annenheten, er det også vi som må kjempe mot den strukturelle annengjøringen og dens konsekvenser (Julkunen & Rauhala, 2013, s. 117).

4.5 Hvordan kan sosionomer unngå annengjøring?

Vi har som sosionomer et ansvar for å bekjempe strukturer som er urettferdige og undertrykkende (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 5). Det er viktig at sosialt arbeid ikke blir et ukritisk instrument for sosialpolitikken (Julkunen & Rauhala, 2013, s. 111). Bevisstgjøring kan brukes som løsning på å komme seg ut av annengjøringen. Det er først når man blir bevisst sine fordommer at de kan bli gjenstand for refleksjon og handling (Gullestad, 2002, s. 165). Bevisstgjøring er en forutsetning for å kunne endre på undertrykkende forhold (Hansen, 2017, s. 74). Bevisstgjøring gjennom kritisk refleksjon er viktig i sosialt arbeid. Kritisk refleksjon har som hensikt å utfordre eksisterende maktstrukturer og hegemoniske forståelser, og dermed også endre vår praksis (Fernandes & Rugkåsa, 2023, s. 162-163). For å motstå annengjøring er det viktig å ha et kritisk utgangspunkt og søke å forstå de sosiale problemene brukeren har, heller enn å kategorisere problemene på en essensialiserende måte (Rugkåsa et al., 2017, s. 127-128). Hvis vi blir bevisst rundt hvordan vi kan bidra til annengjøring av innvandrere kan vi slutte å gjøre det. Det kan også gjøre at vi forsøker å endre de gitte rammene som bidrar til at vi annengjør. Systemet vi jobber i påvirker vår

relasjon med brukere (Hansen et al., 2017, s. 32). Det kan kanskje føles ut som vi er nødt til å kategorisere i en travel hverdag, men da burde kanskje ikke hverdagen vår være så travel at vi ikke klarer å møte individer på deres premisser. Det er også slik at når vi tilbyr en gruppe mennesker et tilbud som ikke fungerer så behandler vi dem ikke i tråd med de sosialfaglige verdiene våre. Ved å være bevisst dette kan vi i større grad stille spørsmålstegn og forsøke å oppnå endring. Dette krever politisk handling. Å unngå annengjøring fullstendig er umulig (Krumer-Nevo & Sidi, 2012, s. 307), men det er likevel viktig å kjempe mot strukturell annengjøring da det får store konsekvenser for 'de andre'.

Kapittel 5: Avslutning

I denne oppgaven har jeg forsøkt å finne ut om vi sosionomer kan bidra til annengjøring av innvandrere. Gjennom litteraturstudiet har jeg funnet relevant litteratur som belyser problemstillingen: **Hvordan kan sosionomer bidra til annengjøring av innvandrere?** I drøftedelen har jeg trukket frem eksempler på hvordan sosionomer i Norge og andre nordiske land bidrar til å annengjøre innvandrere. Annengjøringen foregår basert på en forestilling om at 'vi' i den majoritetsetniske befolkningen er like, og forestillinger om at 'de andre' er forskjellig fra 'oss'. Annerledesheten blir sett på som noe negativt. Derfor ønsker vi å endre 'de' til å bli som 'oss'.

En svakhet ved denne oppgaven er at utvalget av litteratur er ensidig. Alle studiene er kritiske, og trekker frem kritikkverdige forhold innenfor sosialt arbeid. Det finnes kanskje studier som finner at sosionomer ikke annengjør innvandrere. Likevel synes jeg at det er viktig å trekke frem det som er problematisk. Hvis man kun ser det positive og lar det overskygge det problematiske, vil man ikke kunne endre de tingene som ikke fungerer. En annen svakhet ved oppgaven er at det kun er jeg som har valgt artikler og vurdert de. I tillegg har jeg valgt en kritisk tilnærming som i stor grad har preget denne oppgaven. Med en annen tilnærming ville denne oppgaven sett annerledes ut. Videre må det sies at det trengs mer og nyere forskning for å si noe om i hvor stor grad vi sosionomer bidrar til annengjøring av innvandrere og hvilke konsekvenser det eventuelt får. Det trengs også flere kritiske artikler som diskuterer de problematiske sidene ved integrering i Norge i forhold til sosialt arbeid.

Til slutt vil jeg dele noen tanker jeg har fått ved å skrive denne oppgaven. Systemet er ikke tilpasset innvandrere fordi vi ikke formelt verdsetter deres utdanning eller religiøse og

kulturelle bakgrunn. Vi anser de som ukvalifiserte når det kommer til deltakelse i arbeidslivet og det norske samfunn. Min stemme er preget av en kritisk tilnærming, men jeg tolker dette som urettferdig. Hvis vi ikke stiller spørsmål ved den nåværende praksisen vil vi fortsette å la annengjørende tenkemåter prege vårt arbeid med innvandrere på en måte som får negative konsekvenser for dem som gruppe og på individnivå. Hvis vi derimot bevisstgjøres rundt dette, kan vi klare å behandle de på en verdig måte i tråd med våre sosialfaglige idealer. Jeg mener at vi ikke kan forvente at innvandrere med en annen kulturell og religiøs bakgrunn skal endres til å bli like som oss. Når alle tenker likt, tenker ingen.

6.0 Litteraturliste

Alseth, A. K. (2018). Neoliberalism and changing immigration and integration policies in Norway. I M. Kamali, & J. H. Jönsson (Red.), *Neoliberalism, Nordic welfare states and social work: current and future challenges* (s. 46-56). Routledge.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet. (2021, 15.oktober). *Introduksjonsprogram*.

Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/tema/innvandring-og-integrering/asd/Verkemiddel-i-integreringsarbeidet/introduksjonsprogram/id2343472/>

Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager* (LOV-2005-06-17-64). Lovdata.

<https://lovdata.no/lov/2005-06-17-64>

Bergheim, B., Skotte, P., Neumann, C. B. & Rugkåsa, M. (2018). *Samarbeid og innsikt: en innføring i prosjektbasert læring*. Fagbokforlaget.

Berg, B., Ellingsen, I. T., Levin, I. & Kleppe, L. C. (2015). Hva er sosialt arbeid? I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid: en grunnbok* (s. 19-35). Universitetsforlaget.

Brodtkorb, E. & Rugkåsa, M. (2015). utfordringer for sosialt arbeid i dag. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid: en grunnbok* (s. 299-313). Universitetsforlaget.

Chambon, A. (2013). Recognising the other understanding the other. *Nordic social work research*, 3(2), 120-129. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2013.835137>

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7.utg.). Gyldendal.

Eliassi, B. (2014). Constructing cultural otherness within the Swedish welfare state: The cases of social workers in Sweden. *Qualitative social work*, 14(4), 554-571.

<https://doi.org/10.1177/1473325014559091>

Fekjær, S. B. (2016). *Statistikk I praksis*. Gyldendal.

Fellesorganisasjonen. (2019). *Yrkesetiske grunnlagsdokument: for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. <https://www.fo.no/getfile.php/1311735-1585635696/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>

Fernandes, A. G. (2015). (Dis)empowering new immigrants and refugees through their participation in introduction programs in Sweden, Denmark and Norway. *Journal of immigrant and refugee studies*, 13(3), 245-264.

<https://doi.org/10.1080/15562948.2015.1045054>

Fernandes, A. G. (2021). *Governing migrants through the Norwegian Introduction Programme*. [Doktorgradsavhandling, Göteborgs universitet]. GUPEA.

<http://hdl.handle.net/2077/68719>

Fernandes, A. G. & Rugkåsa, M. (2023). *Antirasistisk sosialt arbeid*. Gyldendal.

Friberg, J. H. & Elgvin, O. (2016). Når velferdsstaten bryter tilliten ned: Somaliske innvandrere i møte med NAV. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 57(3), 257-284.

<https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2016-03-02>

Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges Grunnlov* (LOV-1814-05-17). Lovdata.

<https://lovdata.no/lov/1814-05-17>

Gullestad, M. (2002). *Det norske sett med nye øyne*. Universitetsforlaget.

Halvorsen, K., Stjernø, S. & Øverbye, E. (2019). *Innføring i helse og sosialpolitikk* (7.utg.). Universitetsforlaget.

Hansen, R., Solem, M.-B. & Nybø, E. (2017). Sosialt arbeid som fag. I R. Hansen & M.-B. Solem (Red.), *Sosialt arbeid: en situert praksis* (s. 23-45). Gyldendal.

Hansen, R. (2017). Empowerment som myndiggjøring og frigjørende praksis. I R. Hansen & M.-B. Solem (Red.), *Sosialt arbeid: en situert praksis* (s. 73-93). Gyldendal.

Integreringsloven. (2020). *Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid* (LOV-2020-11-06-127). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2020-11-06-127>

Iversen, R. L. (2020). Religion i Nav: variasjoner i bakkebyråkraters vurderinger av religiøse reservasjoner. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 23(2), 100-112.
<https://doi.org/10.18261/issn.0809-2052-2020-02-02>

Jacobsen, D. I. (2010). *Forforståelse, beskrivelse og forklaring: Innføring i metode for helse- og sosialfagene* (2.utg.). Cappelen Damm Akademisk.

Jenssen, D. (2021). *Vitskapsteori i sosialt arbeid: tilnærmingar og normative spørsmål*. Samlaget.

Johannessen, L. E. F., Rafoss, T. W. & Rasmussen, E. B. (2018). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Universitetsforlaget.

Julkunen, I. & Rauhala, P. -L. (2013). Otherness, social welfare and social work – a Nordic perspective. *Nordic social work research*, 3(2), 105-119.
<https://doi.org/10.1080/2156857X.2013.834266>

Jönsson, J. H. (2013). Social work beyond cultural otherisation. *Nordic social work research*, 3(2), 159-167. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2013.834510>

- Kamali, M. & Jönsson, J. H. (2018). Introduction. I M. Kamali, & J. H. Jönsson (Red.), *Neoliberalism, Nordic welfare states and social work: current and future challenges* (s. 1-22). Routledge.
- Kamali, M. & Jönsson, J. H. (2019). Revolutionary social work: promoting sustainable justice. *Critical and Radical Social Work*, 7(3), 293-314.
<https://doi.org/10.1332/204986019X15688881109268>
- Krumer-Nevo, M. & Sidi, M. (2012). Writing against othering. *Qualitative inquiry*, 18(4), 299-309. <https://doi.org/10.1177/1077800411433546>
- Leseth, A. B. & Tellmann, S. M. (2018). *Hvordan lese kvalitativ forskning?* Cappelen Damm Akademisk.
- Levin, I. (2015). Sosialt arbeid som spenningsfelt. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.). *Sosialt arbeid: en grunnbok* (s. 36-46). Universitetsforlaget.
- Likestillings- og diskrimineringsloven. (2017). *Lov om likestilling og forbud mot diskriminering* (LOV-2017-06-16-51). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2017-06-16-51>
- Magnussen, M.-L. (2020). «Jeg er klar til å bidra»: utforskning og utfordring av bakkebyråkraters kategorisering av flyktninger som prøver å komme i jobb i dagens Norge. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 23(1), 63-75.
<https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2020-01-05>
- Menneskerettsloven. (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett* (LOV-1999-05-21-30). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1999-05-21-30>
- Mulinari, D., Keskinen, S., Irni, S. & Tuori, S. (2009). Introduction: Postcolonialism and the Nordic models of welfare and gender. I S. Keskinen, S. Tuori, S. Irni, & D. Mulinari. (Red.), *Complying with Colonialism: Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region*. (1-16). Ashgate.

Ohls, C. (2019). Annengjøringens mekanismer og betydning: en studie av Kvalifiseringsprogrammet. *Fontene forskning*, 12(2), 18-31.
<https://vid.brage.unit.no/vid-xmlui/handle/11250/2686404>

Reeskens, T. & van Oorschot, W. (2012). Disentangling the 'New Liberal Dilemma': on the relation between general welfare redistribution preferences and welfare chauvinism. *International journal of comparative sociology*, 53(2), 120-139.
[10.1177/0020715212451987](https://doi.org/10.1177/0020715212451987)

Rugkåsa, M. (2012). *Likhetens dilemma: Om siviliseringen og integrasjon den velferdsambisiøse stat*. Gyldendal akademisk.

Rugkåsa, M., Ylvisaker, S. & Eide, K. (2017). Et tve-egget sverd: en diskusjon av kulturkompetansebegrepets konsekvenser i profesjonelt samarbeid med minoritetsetniske barn og familie. *Barn - Forskning om barn og barndom i Norden*, 35(2-3), 121-137. <https://doi.org/10.5324/barn.v35i2-3.3677>

Rugkåsa, M. & Ylvisaker, S. (2019). From culturalisation to complexity – a critical view on the cultural competency discourse in social work. *Nordic social work research*, 11(3), 239-248. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2019.1690558>

Schwalbe, M., Godwin, S., Holden, D., Schrock, D., Thompson, S. & Wolkomir, M. (2000). Generic Processes in the Reproduction of Inequality: An Interactionist Analysis. *Social forces*, 79(2), 419-452. <https://doi.org/10.2307/2675505>

Solstad, A. (2017). Sosialt arbeid i en velferdspolitisk kontekst. I R. Hansen & M. -B. Solem (Red.), *Sosialt arbeid: en situert praksis* (s. 331-355). Gyldendal.

Tuori, S. (2009). Postcolonial and queer readings of 'Migrant families' in the context of multicultural work. I S. Keskinen, S. Tuori, S. Irni, & D. Mulinari. (Red.), *Complying*

with Colonialism: Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region. (155-169).

Ashgate.

Tyrkkö, S. R. (2011). High time for postcolonial analysis in social work. *Nordic social work research*, 1(1), 25-41. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2011.562032>

Tøssebro, J. & Berg, B. (2015). Sosiale forskjeller, avvik og samfunn. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid: en grunnbok* (s. 227-243).

Universitetsforlaget.

Vuorela, U. (2009). Colonial complicity: The 'Postcolonial' in a Nordic context. I S.

Keskinen, S. Tuori, S. Irni, & D. Mulinari. (Red.), *Complying with Colonialism: Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region.* (19-33). Ashgate.

Vuori, J. (2009). Guiding migrants to the realm of gender equality. I S. Keskinen, S. Tuori, S.

Irni, & D. Mulinari. (Red.), *Complying with Colonialism: Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region.* (207-223). Ashgate.

Yang, C.-L. (2009). Whose feminism? Whose emancipation? I S. Keskinen, S. Tuori, S. Irni,

& D. Mulinari. (Red.), *Complying with Colonialism: Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region.* (241-256). Ashgate.

7.0 Vedlegg: Skjema for selvvalgt pensum

FORFATTER	TITTEL	FORLAG	ÅR	KAP./ SIDE	SIDE- TALL
Jönsson, J. H.	Social work beyond cultural otherisation	Nordic social work research	2013	3(2)	159-167
Eliassi, B.	Constructing cultural otherness within the swedish welfare state: The case of social workers in Sweden.	Qualitative social work	2015	14(4)	554-571
Fernandes, A. G.	(Dis)empowering new immigrants and refugees through their participation in introduction programs in Sweden, Denmark and Norway.	Journal of immigrant and refugee studies	2015	13(3)	245-264
Iversen, R. L.	Religion i NAV: variasjoner i bakkebyråkraters vurderinger av religiøse reservasjoner	Tidsskrift for velferdsforskning	2020	23(2)	100-112
Magnussen, M. -L.	«Jeg er klar til å bidra». Utforskning og utfordring av bakkebyråkraters kategorisering av flyktninger som prøver å komme i jobb i dagens Norge	Tidsskrift for velferdsforskning	2020	23(1)	63-75

Friberg, J. H. & Elgvin, O.	Når velferdsstaten bryter tilliten ned: Somaliske innvandrere i møte med NAV	Tidsskrift for samfunnsforskning	2016	57(3)	257-284
Rugkåsa, M.	Likhetens dilemma: Om sivilisering og integrasjon i den velferdsambisiøse norske stat	Gyldendal Akademisk	2012	Hele	1-210
Schwalbe, M., Godwin, S., Holden, D., Schrock, D., Thompson, S., Wolkomir, M.	Generic Processes in the Reproduction of Inequality: An Interactionist Analysis	Social forces	2000	79(2)	419-452
Mulinari, D., Keskinen, S., Irni S., og Tuori, S.	Introduction: Postcolonialism and the Nordic models of welfare and gender Complying with colonialism: Gender, race and ethnicity in the Nordic region	Routledge	2009	Kap 1	1-16
Vuorela, U.	Colonial complicity: The 'Postcolonial' in a Nordic context Complying with colonialism: Gender, race and ethnicity in the Nordic region	Routledge	2009	Kap 2	19-33
Palmberg, M.	The Nordic colonial mind Complying with colonialism:	Routledge	2009	Kap 3	35-50

	Gender, race and ethnicity in the Nordic region				
Tuori, S.	Postcolonial and queer readings of 'Migrant families' in the context of multicultural work I Complying with colonialism: Gender, race and ethnicity in the Nordic region	Routledge	2009	Kap 10	155-169
Vuori, J.	Guiding migrants to the realm of gender equality I Complying with colonialism: Gender, race and ethnicity in the Nordic region	Routledge	2009	Kap 13	207-223
Yang, C. -L.	Whose feminism? Whose emancipation? I Complying with colonialism: Gender, race and ethnicity in the Nordic region	Routledge	2009	Kap 15	241-256
Fernandes, A. G. & Rugkåsa, M.	Antirasistisk sosialt arbeid	Gyldendal	2023	1 2 4	17-39 40-64 83-127
TIL SAMMEN					518

Foto på forsiden er tatt av kandidaten.